

**Тріада сім'я – дитина – заклад освіти.
Практичний досвід ефективної взаємодії
закладів освіти з батьківською спільнотою**

**Практичний досвід ефективної інтеграції виховних зусиль
закладів загальної середньої та позашкільної освіти
в естетичному вихованні підлітків**

*Лариса Серих,
завідувачка кафедри теорії і методики змісту освіти
Комунального закладу «Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»,
кандидат педагогічних наук, доцент*

У публікації розглянуто досвід ефективної інтеграції виховних зусиль закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків. Подано короткий аналіз дефініції «естетичне середовище». Визначено суб'єкти педагогічної взаємодії в ЗЗСО – це педагогічні працівники: класні керівники, учителі, педагоги-організатори, заступники директорів з навчально-виховної роботи, психологи, соціальні педагоги, підлітки та їхні батьки, педагогічні працівники та ЗПО: культорганізатори, керівники гуртків, заступники директорів, завідувачі відділами; підлітки та їхні батьки. Сформульовано вектори означеної взаємодії.

***Ключові слова:** заклади загальної середньої освіти, заклади позашкільної освіти, підлітки, взаємодія закладів освіти, вектори взаємодії, естетичне виховання.*

У межах теоретичного аналізу проблеми інтеграції виховних зусиль закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків доцільним є короткий аналіз сутності категорії «естетичне середовище».

Сучасні дослідження акцентують увагу на можливостях освітнього середовища як зосередженні імпульсів і стимулів для особистісного зростання й самореалізації, джерелах певних настроїв і станів, основі виховання й розвитку особистості (І. Бех, Л. Карамушка, А. Кузьминський, В. Омеляненко, Л. Міщик, О. Чаплигін, Т. Фогель, І. Шкільна, Л. Якубова та інші). Науковці розглядають освітнє середовище як об'єктивну здатність здійснювати виховний вплив на суб'єктів освітнього процесу. Таку здатність розглядають як виховний потенціал середовища, який може бути реалізований цілеспрямованою системою педагогічних дій. При цьому актуалізується проблема створення ефективного внутрішнього (локального, прикладом є взаємодія ЗЗСО та ЗПО) та зовнішнього (місцевого, регіонального, прикладом є взаємодія ЗЗСО та ЗПО з іншими суб'єктами взаємодії: батьками, музеями, бібліотеками та ін.) освітньо-виховного середовища у взаємодії закладів загальної середньої освіти та позашкільної освіти.

Педагог Г. Тарасенко розглядає виховне середовище як «сукупність природних та соціально-побутових умов, у яких відбувається життєдіяльність дитини і становлення її особистості».

У «результаті середовище певним чином «типізує» особистість дитини, даючи педагогам змогу реалізовувати в процесі виховання поставлені завдання» [1,

с. 10]. Таким чином, слідуючи за Г.Тарасенко, визначаємо «естетичне середовище» як педагогічно доцільну організацію виховного естетичного простору підлітків і побудову на цій основі системи взаємодії ЗЗСО та ЗПО. При цьому важливим є позитивне сприйняття підлітками цього середовища, що можливе за умови їх залучення в процес його створення та вдосконалення.

Застосування поняття «освітнє середовище» підкреслює той факт, що навчання, виховання, розвиток і соціалізація дитини відбуваються не лише під впливом навчальних і виховних дій педагога та не лише залежно від індивідуально-психологічних особливостей дитини. У контексті освітнього середовища доцільно розглядати сутність його *виховного потенціалу*, отже, *актуалізувати виховне середовище* як духовне, матеріальне (предметне), що дозволяє подієве наповнення життєдіяльності особистості, створює умови для її самореалізації, саморозвитку, розкриття творчого потенціалу, підвищення рівня естетичної вихованості, що своєю чергою дозволяє розширити просторові межі освітнього середовища і розглядати його як «естетико-виховне» з позиції *взаємодії* закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

По-перше, естетичне виховання у такій взаємодії виходить за рамки класу ЗЗСО та розглядається через призму *естетичного погляду на об'єкт взаємодії в цілому*.

По-друге, шлях до розуміння естетичного об'єкта ЗЗСО та ЗПО лежить у *порівняльному аналізі прекрасного в природі й мистецтві*, оскільки основу сприймання оточуючого світу як естетичного об'єкта становить естетичний досвід, який накопичується в мистецтві. З точки зору розвитку такого напрямку філософського знання як екологічна естетика, породженого загальносвітовою тенденцією гуманізації суспільної свідомості, пошуком загальнолюдських цінностей, спробою «естетизацією» навколишнього середовища, естетика як наука знаходиться в центрі перетину культурних традицій.

По-третє, у сучасному науково-педагогічному дискурсі широко обговорюється проблема «соціальне середовище – становлення особистості». Науковці зазначають високий ступінь залежності розвитку людини від умов її взаємодії з оточуючим світом, що змінюється. У цьому контексті дотичним до педагогічної взаємодії ЗЗСО та ЗПО в естетичному вихованні підлітків є *створення рефлексивного середовища*. Спираючись на думку Л. Міщик, яка під необхідною функціональною властивістю середовища рефлексії розуміє «можливість реалізації в ній розвиваючих взаємодій» [2, с. 59], ми інтегруємо таку властивість у взаємодію ЗЗСО та ЗПО в естетичному вихованні підлітків, за структури якої передбачаємо єдність таких складових: *змісту* (професійно-творчого); *розвиваючих ситуацій*; *процесів взаємодії*; *способів організації та реалізації цих взаємодій*; *готовності до взаємодії* та внутрішньо-особистісних умов її продуктивної реалізації; результатів взаємодій (саморозвиток й естетичне виховання) як внутрішньо-особистісного перетворення його змісту.

«Занурення учасників цієї взаємодії у рефлексивну розвиваючу взаємодію є однією з головних умов його продуктивності. Щоб підлітки сприйняли рефлексивно-інноваційні взаємодії в середовищі як цінності, необхідно *актуалізувати* їх шляхом доведення, що естетичне середовище містить те, «що раніше намагалася знайти особа, але воно *ще не актуалізувалося*, бо було тільки бажане, утім недоступне, передчувалося як необхідне, але не було набуте» [2, с. 60]).

Ключовою складовою естетико-виховного середовища є розвиваюча ситуація як момент життя особи, органічно вписується в контекст її буття та містить у собі потенціал розвитку взаємин особистості. «Розвиваюча ситуація мусить містити мінімум стихійності, розбіжностей, умов середовища і прагнень особистості та максимум змістовності й чутливості до можливих інноваційних змін і, що особливо важливо, повинна допомогти людині опанувати своїм життям, сприяти розширенню простору самоздійснення, новому розумінню життя. У цьому аспекті середовищний підхід дуже тісно пов'язаний із соціокультурним» [3, с. 57].

По-четверте, важливим засобом створення естетичного середовища закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків є самі *суб'єкти взаємодії*, підлітки, їхня поведінка, до якої В. Сухомлинський включає й культуру спілкування в дитячому колективі. «Сила виховної дії внутрішньо колективних відносин на естетичний розвиток особистості полягає в тому, що досвід спілкування, навіть якщо він недостатньо усвідомлюється, глибоко «переживається» людиною. Це переживання «себе заради людей», прагнення зайняти бажане положення серед них є міцними внутрішніми стимулами формування особистості» [5].

Таким чином, можемо говорити про сутнісний вплив розглянутих вище наукових ідей на сучасну практику вирішення проблеми «естетико-виховне середовище – виховання особистості». Узагальнюючи попередні думки, можемо зробити деякі висновки щодо створення естетичного середовища взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків і зобразити складові означеної взаємодії в схемі, включаючи розроблені вектори взаємодії (рис. 1).

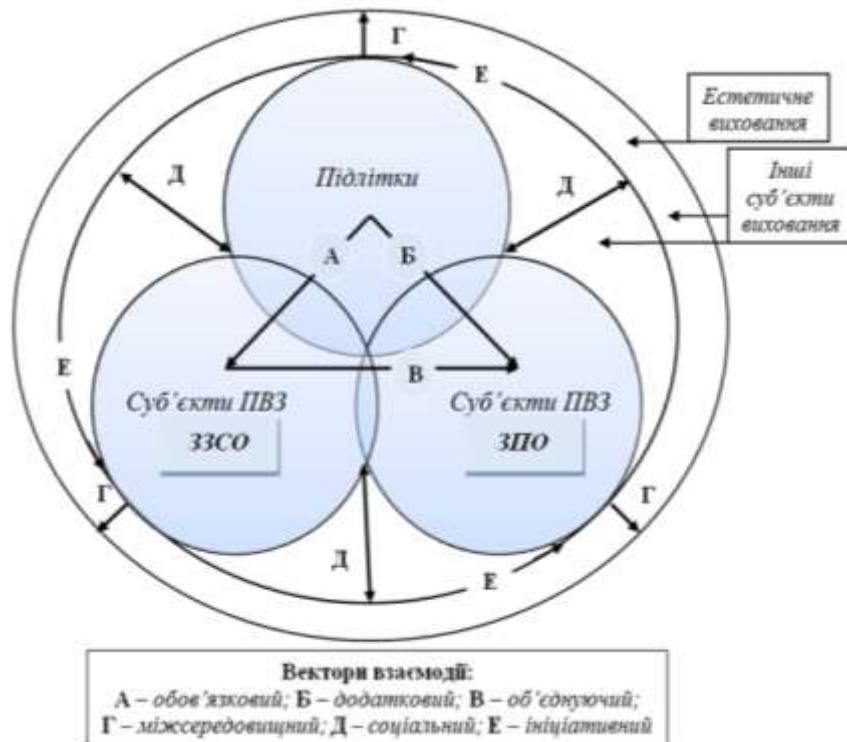

Рис. 1. Вектори взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків

Таким чином, основною дослідницькою ідеєю в межах взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків є *співпраця, кола широкого спектру певних освітніх і соціальних шарів, об'єктів і суб'єктів взаємодії*, які забезпечують взаємодію, проектування педагогічними засобами процесів естетичного виховання підлітків, становлення особистості підлітка, набуття ним соціальності, розвитку індивідуальності, що забезпечує гармонійність відносин між людиною та соціальним оточенням.

За таких умов суб'єктами педагогічної взаємодії в ЗЗСО є: педагогічні працівники: класні керівники, учителі, педагоги-організатори, заступники директорів з навчально-виховної роботи; психологи, соціальні педагоги, підлітки та їхні батьки. Суб'єкти педагогічної взаємодії в ЗПО – педагогічні працівники: культурорганізатори, керівники гуртків, заступники директорів, завідувачі відділами; підлітки та їхні батьки. Іншими суб'єктами (інституціями), які забезпечують суб'єкт-суб'єктну взаємодію ЗЗСО та ЗПО в естетичному вихованні підлітків, є учасники взаємодії, суб'єктів взаємодії: будинків культури, мистецьких клубів, творчих об'єднань, спілок, музеїв, філармоній, цирків, театрів, студій, галерей, виставок, фотогалерей, парків культури та відпочинку, громадських організацій, бібліотек, Internet-кафе, клубів, Internet, медіа та інших інституцій. При цьому ключовим суб'єктом взаємодії є ПІДЛІТОК.

Педагогічна інтерпретація взаємодії ЗЗСО та ЗПО реалізується в об'єктивних умовах-векторах, які застосовано в науковому обігу й об'єктивно відображають означену взаємодію в естетичному вихованні підлітків. Це *вектори взаємодії* (подаємо їх шість – умовно, хоча їх може бути більше-менше в залежності від того, які педагогічні цілі ставитимуться в освітньо-виховному процесі), *які діють в естетичному середовищі й дозволяють унаочнити процес* динамічної взаємодії ЗЗСО та ЗПО в естетичному вихованні підлітків, насамперед, дозволяють розглянути ідеї сутнісного впливу на створення *системи взаємодії* закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків. Такі вектори («від лат. *vector* – той, хто несе, відрізок прямої певної довжини і напрямку») [4, с. 96] спрямовують дію та взаємодію в естетичному середовищі взаємодії, а саме:

- *вектор А* (обов'язковий) прямує від суб'єктів педагогічної взаємодії (підлітків) до суб'єктів педагогічної взаємодії в освітньо-виховному процесі ЗЗСО та порушує суб'єкт-суб'єктні відносини у ЗЗСО;
- *вектор Б* (додатковий) – від суб'єктів педагогічної взаємодії (підлітків) до суб'єктів взаємодії в освітньо-виховному процесі ЗПО, указує на суб'єкт-суб'єктні відносини у ЗПО;
- *вектор В* (об'єднуючий) поєднує суб'єктів педагогічної взаємодії ЗЗСО і суб'єктів педагогічної взаємодії ЗПО, поєднує (інтегрує) суб'єкт-суб'єктні відносини у ЗЗСО та ЗПО;
- *вектор Г* (міжсередовищний), який діє між (всередині) естетичними середовищами педагогічної взаємодії та дозволяє прослідкувати взаємозв'язки між усіма суб'єктами освітньо-виховної діяльності (матеріально-просторовою, предметною складовою: класні кімнати, меблі, вікна, освітлення тощо та навколишнім середовищем (природа, архітектура, виробництво, парки культури та відпочинку, Інтернет, ін.);

- *вектор Д* (соціальний), що розглядає взаємозв'язки з іншими інституціями (суб'єктами та об'єктами) (творчі об'єднання, спілки, музеї, філармонії, театри, студії, галереї, виставки, фотогалереї, громадські організації, бібліотеки, Internet-кафе та ін.) педагогічної взаємодії ЗЗСО та ЗПО в естетичному вихованні підлітків;
- *вектор Е* (ініціативний) спрямований від (суб'єктів ВЗ) підлітків, батьків підлітків до всіх суб'єктів педагогічної взаємодії в освітньо-виховному процесі ЗЗСО та ЗПО, порушує й підтримує суб'єкт-об'єктні та суб'єкт-суб'єктні взаємовідносини в естетичному вихованні підлітків.

Отже, за розглянутих умов реалізації естетичного середовища взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти, розроблених і апробованих векторів означеної взаємодії видається ефективною інтеграція виховних зусиль в естетичному вихованні підлітків.

Список використаних джерел

1. Тарасенко Г. Щоб серце відгукнулось на красу. Середовищний підхід до організації освітнього процесу. *Дошкільне виховання*. 2015. № 6. С.10 – 15.
2. Міщик Л. І. Теорія і практика професійної підготовки соціального педагога: монографія. Глухів: ГНПУ ім. О. Довженка. 2011. 116 с.
3. Литовченко О. В. Соціальне становлення особистості у позашкільних навчальних закладах як проблема педагогічної науки. *Народна освіта*. 2010. URL: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua>.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. Київ, 1977. Т.3: Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи для сина. 1977. 670 с.
5. Нечволод Л. І. Сучасний словник іншомовних слів. Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС. 2008. 768 с.

Система взаємодії сім'ї та школи як основних інститутів виховання дитини

Валентина Андрєєва,
 директор, учитель історії, «вчитель-методист»,
 Комунальний заклад «Кам'яноярський ліцей»
 Чугуївської міської ради Харківської області
Сергій Андрєєв,
 учитель географії, старший учитель

У статті, на основі аналізу нормативно-правових документів, обґрунтовано актуальність проблеми взаємодії сім'ї та школи як інститутів виховання в нових соціально-педагогічних реаліях. Розкрито соціально-педагогічні та психолого-педагогічні причини, які визначають протиріччя у взаємодії сім'ї та школи. Розглянуто мету, завдання, принципи організації та здійснення взаємодії сім'ї та школи. Сформульовано умови ефективної взаємодії учасників освітнього процесу.

Ключові слова: сім'я, педагоги, заклад освіти, виховання, взаємодія, комунікація, система.

Останнім часом у системі освіти виразно намітилася така значуща тенденція як повернення до школи виховання. Наразі система загальної освіти отримала